

ORIGINAL ARTICLE

PERLAKSANAAN SISTEM PENGURUSAN KESELAMATAN DAN KESIHATAN PEKERJAAN DI MAKMAL PERUBATAN: FAKTOR DORONGAN DAN HALANGAN UTAMA

¹Anuar I., Zahedi F., Kadir A., Mokhtar A. B.

¹Program Kesihatan Persekitaran, Fakulti Sains Kesihatan Bersekutu, Universiti Kebangsaan Malaysia,

ABSTRACT

Background : The implementation of Occupational Safety and Health Management System (OSHMS) requires a level of measurement. The effectiveness of OSHMS implementation was influenced by inhibiting and supporting factors. The objective of this study was to determine the inhibiting and supporting factors towards the implementation of OSHMS in medical laboratories.

Methodology : The implementation of Occupational Safety and Health Management System (OSHMS) requires a level of measurement. The effectiveness of OSHMS implementation was influenced by inhibiting and supporting factors. The objective of this study was to determine the inhibiting and supporting factors towards the implementation of OSHMS in medical laboratories.

Result : This study showed the level of compliance to the OSHMS MS1722 guideline among medical laboratories who are MS ISO 15189 accredited & have a higher scores in overall measurement indicators OSHMS compared to those do not have SAMM accreditation. Private medical laboratories services have higher scores in overall measurement indicators OSHMS, compared to government medical laboratories. However, there was no significant difference ($p>0.05$) between medical laboratories which have ISO 9000 quality management system certification, compared to level of compliance to the OSHMS MS 1722 guideline among medical laboratories. There was also no significant difference ($p>0.05$) between the laboratories who had been operating for more than 10 years compared to those with less than 10 years, towards implementing the OSHMS. Results showed that majority of medical laboratories management perceived that difficulty and complexities of OSH legislation are the most important factor that prevent them from implementing OSHMS in their organization. The most important supporting factor, that medical laboratories management perceived as the most important to comply to the OSHMS were their moral responsibilities towards the community.

Conclusion : In conclusion, the study shows there were many inhibiting and supporting factors that contribute towards effective implementation of OSHMS elements in workplace.

Keywords : Management system, SAMM MS ISO 15189, OSHMS MS 1722, Medical Laboratory.

Received Sept. 2009; Accepted Jun. 2010

Correspondence to: Dr. Jamsiah Mustafa

Department of Community Health,

UKM Medical Centre,

Jalan Yaacob Latiff, Bandar Tun Razak,

56000 Cheras, Kuala Lumpur. MALAYSIA

Tel : +603 9145 5906, Fax : +603 9173 7825

(e-mail: jamsiah_jkm@yahoo.com)

PENGENALAN

Kebanyakan makmal perubatan mengamalkan pengurusan keselamatan dan kesihatan pekerjaan (KKP) berasaskan prosedur atau tatacara kerja. Tatacara KKP yang dilakukan berdasarkan kepada tugas tertentu mengikut keadaan semasa dan kadangkala bersifat *ad-hoc* di dalam melaksanakan sesuatu program KKP di makmal perubatan. Pelaksanaan pengurusan KKP yang berteraskan tatacara kebiasaannya hanya bagi kegunaan semasa dan tidak bersifat menyeluruh serta lebih kepada mematuhi peraturan semasa atau perundangan tertentu sahaja.

Sebaliknya, pengurusan KKP yang berasaskan kepada sistem pengurusan seperti Sistem Pengurusan Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan (SPKKP) merupakan satu kaedah yang lebih sistematik dan berkesan di dalam menangani permasalahan KKP di tempat kerja secara menyeluruh. Terdapat juga perkaitan di antara elemen-elemen SPKKP yang saling lengkap melengkapi di antara satu sama lain¹. Pelaksanaan SPKKP yang berkesan memerlukan satu kaedah mengukur pencapaiannya bagi mengwujudkan satu persekitaran kerja yang selamat kepada setiap pekerjaanya².

Dalam era globalisasi, pendekatan kaedah terdahulu yang sekadar membandingkan pencapaian KKP berdasarkan prestasi KKP organisasi pada tahun sebelumnya masih digunakan dan ini perlukan penambahbaikan. Pendekatan kaedah baru adalah dengan melakukan perbandingan prestasi KKP sesama dengan organisasi terhadap organisasi yang lebih berjaya di dalam aspek prestasi pelaksanaan KKP. Setiap organisasi akan dapat menganalisis kedudukan mereka dengan mengambil kira kekuatan dan kelemahan masing-masing berbanding dengan organisasi piawaian mereka³. Maka, organisasi tersebut akan dapat melakukan penambahbaikan terhadap sistem sedia ada yang diamalkan seperti mengenalpasti teknik pengurusan KKP yang lebih berkesan lagi⁴.

Tahap pematuan pelaksanaan terhadap SPKKP dipengaruhi beberapa faktor seperti sektor perkhidmatan, tempoh beroperasi dan sistem pengurusan lain yang digunakan sebagai sebahagian dari pengurusan makmal seperti Skim Akreditasi Makmal Malaysia (SAMM) bagi pengujian perubatan MS ISO 15189 atau sistem pengurusan kualiti ISO 9000⁵. Sistem pengurusan tersebut

diintegrasikan ke dalam pengurusan makmal sama ada sebagai pelengkap kepada keperluan bagi mendapatkan pengiktirafan perkhidmatannya atau pun sebagai memenuhi keperluan perkhidmatan yang diberikan. Kesesuaian pelaksanaan sistem pengurusan tersebut dapat dilihat berdasarkan terdapatnya peningkatan dalam pengukuran terhadap pematuan pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan yang terlibat. Oleh itu, kajian ini mengkaji faktor-faktor dorongan dan halangan di dalam pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan.

BAHAN DAN KAEDAH

Latar Belakang Responden dan Lokasi

Pemilihan sampel adalah berdasarkan sektor perkhidmatan swasta dan awam dan lokasi (Selangor dan Kuala Lumpur). Sebanyak 34 buah pusat perkhidmatan kesihatan telah dipilih secara rawak mudah dalam kajian ini. Ini melibatkan sebanyak 17 buah pusat perkhidmatan kesihatan swasta dan 17 buah pusat kesihatan awam. Pusat kesihatan yang terpilih mempunyai 112 buah unit makmal disiplin perubatan. Dari bilangan tersebut, sebanyak 86 buah (76.8%) unit makmal disiplin perubatan daripada sektor awam, manakala sebanyak 26 buah (23.2%) unit makmal disiplin perubatan daripada sektor swasta telah dipilih sebagai sampel dalam kajian ini.

Makmal perubatan terdiri dari makmal mikrobiologi perubatan, virologi perubatan, histopatologi, sitopatologi, hematologi, patologi kimia dan makmal multi disiplin. Makmal multi disiplin dikategorikan sebagai perkhidmatan makmal pengujian perubatan yang mempunyai pengujian perubatan yang mempunyai pelbagai disiplin tetapi kebiasaannya hanya menjalankan pengujian makmal yang ringkas dan terhad.

Seramai 112 responden dipilih sebagai sampel kajian, mereka terdiri daripada anggota yang bertanggungjawab dalam aspek keselamatan dan kesihatan pekerjaan di setiap makmal. Secara keseluruhannya, jawatan yang disandang oleh responden adalah terdiri dari pegawai sains, pegawai perubatan, eksekutif makmal, pengurus makmal dan penyelia makmal.

Pengumpulan Data dan Maklumat

Pengumpulan data diperolehi melalui borang soal selidik senarai semak *MOSHMS*⁶. berdasarkan dari garis panduan SPKKP MS 1722. Setiap borang selidik ini hanya diberikan kepada pihak pengurusan makmal perubatan yang bertanggungjawab di dalam pelaksanaan aspek keselamatan dan kesihatan pekerjaan di unit disiplin makmal masing-masing.

Borang soal selidik mengandungi dua bahagian iaitu bahagian (A) mengandungi faktor dorongan berdasarkan sebab keutamaan mengapa pihak pengurusan melaksanakan SPKKP di organisasi mereka. Sebanyak 4 faktor dorongan yang dikategorikan dari pelbagai aspek seperti 1) bagi mengelak tindakan undang-undang, 2) bagi menjaga nama baik organisasi, 3) bagi memenuhi kehendak pelanggan mereka, dan 4) bagi tanggungjawab moral kepada masyarakat. Setiap responden akan mengkategorikan faktor-faktor dorongan tersebut mengikut turutan berdasarkan skala 1 – paling utama, 2-kedua utama, 3-ketiga utama dan 4-kurang utama. Skor adalah berdasarkan peratusan setiap responden bersetuju mengikut kategori yang diberikan. Bahagian ini dapat menilai tahap kesedaran dan keperihatinan pengurusan makmal terhadap pengurusan SPKKP yang telah dilaksanakan di organisasi mereka.

Manakala bahagian (B) mengandungi perkara-perkara yang berkaitan dengan faktor-faktor penghalang organisasi daripada melaksanakan keperluan di dalam garis panduan SPKKP. Terdapat 10 faktor penghalang yang dikemukakan yang terdiri

dari komitmen pengurusan, peranan majikan, undang-undang, kemudahan latihan, garis panduan KKP, promosi, penguatkuasaan, kesedaran majikan dan kekurangan profesional di dalam bidang KKP. Di dalam ini, setiap soalan dikodkan dengan “ya” dan “tidak”. Responden perlu nyatakan pandangan mereka di setiap kod yang diberikan bagi menyatakan faktor penghalang yang menghalang pelaksanaan SPKKP di organisasi mereka. Pengiraan skor berdasarkan peratusan setiap responden bersetuju atau tidak bersetuju berkaitan dengan 10 faktor penghalang yang diberikan.

Responden yang menjawab soal selidik ini diberikan penerangan dengan jelas berkaitan dengan kandungannya. Data yang diperolehi, di analisa dengan menggunakan perisian statistik SPSS. Kaedah pengujian statistik menggunakan analisis deskriptif, frekuensi, ujian-t dan pengukuran persentil.

KEPUTUSAN

Tahap Pematuhan Penunjuk SPKKP

Jadual 1 menunjukkan terdapat perbezaan yang signifikan ($p < 0.05$) terhadap skor peratusan pengukuran SPKKP di kalangan makmal perubatan yang mempunyai persijilan SAMM MS ISO 15189 berbanding dengan yang tidak mempunyainya. Dari segi sektor perkhidmatan, mendapati terdapat perbezaan yang signifikan ($p < 0.05$) terhadap skor peratusan pengukuran penunjuk SPKKP di antara makmal perubatan di sektor awam berbanding dengan di sektor swasta.

Jadual 1 Perbandingan peratusan skor keseluruhan penunjuk SPKKP di makmal perubatan mengikut faktor yang dikaji.

Faktor	n	Min±S.P	Nilai t	Nilai p*
Skim Akreditasi Makmal Malaysia (SAMM <i>MS ISO 15189</i>)				
SAMM	31	72.60±25.6	2.82	0.01
Tiada	81	54.88±31.2		
Sektor perkhidmatan				
Swasta	26	60.85±35.5	0.20	0.05
Awam	86	59.46±29.3		
Persijilan sistem pengurusan kualiti (<i>siri ISO 9000</i>)				
Persijilan	70	82.84±31.2	2.82	0.50
Tiada persijilan	42	54.69±29.4		
Tahun beroperasi				
≤ 10 tahun	50	57.11±29.4	0.83	0.43
> 10 tahun	62	61.94±31.8		

* Nilai signifikan adalah 0.05

Sebaliknya, perbandingan di antara makmal perubatan yang mempunyai persijilan sistem pengurusan kualiti siri ISO 9000 berbanding dengan makmal yang tidak memperolehnya, menunjukkan bahawa tiada perbezaan yang signifikan ($p>0.05$) dari segi skor peratusan pengukuran penunjuk SPKKP yang diukur. Dari aspek jangka masa beroperasi, menunjukkan bahawa tiada perbezaan yang signifikan ($p>0.05$) bagi makmal perubatan yang telah beroperasi melebihi 10 tahun berbanding dengan makmal yang beroperasi kurang dari 10 tahun terhadap skor pengukuran penunjuk SPKKP yang dilakukan.

Pengukuran Persentil Penunjuk Elemen SPKKP

Berdasarkan pengukuran persentil penunjuk elemen SPKKP yang diukur, Jadual 2 menunjukkan bagi makmal perubatan yang mempunyai SAMM MS ISO 15189, peratusan skor pengukuran SPKKP di antara julat dari 21.3 pada persentil ke-10, 82.2 pada persentil

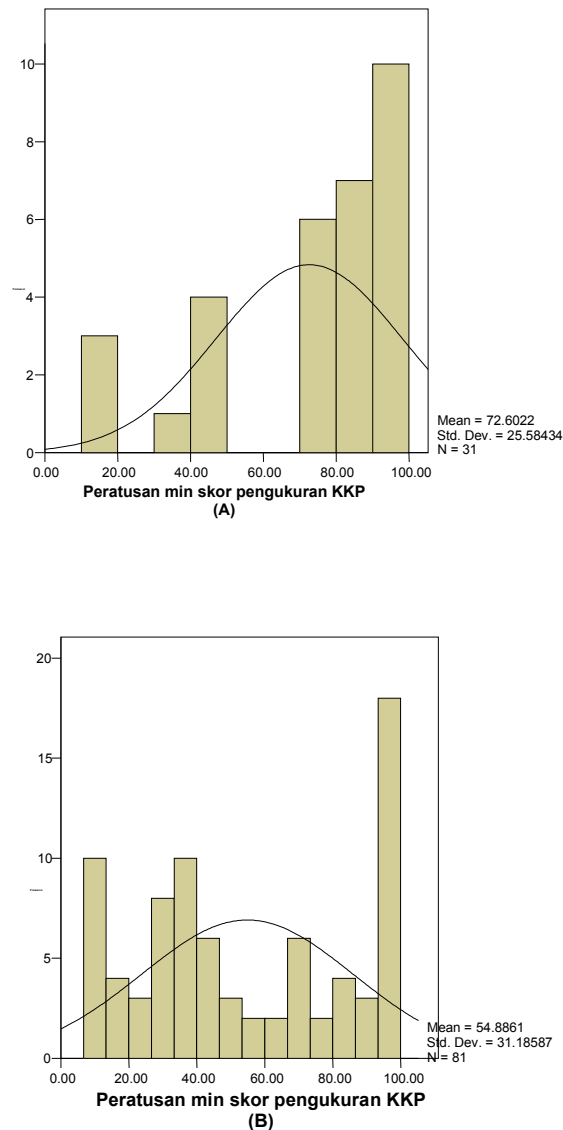
ke-50 dan 97.4 pada persentil ke-90. Manakala bagi makmal perubatan yang tidak mempunyai SAMM, mempunyai nilai yang rendah dan serakan peratusan min skor yang hampir sekata, dengan nilai 12.4 pada persentil ke-10, 45.3 pada persentil ke-50 dan 97.4 persentil ke-90.

Gambaran secara keseluruhannya (Rajah 1), menunjukkan bahawa pengukuran bagi elemen SPKKP bagi makmal perubatan yang mempunyai SAMM MS ISO 15189 mempunyai nilai yang tinggi dan di dalam taburan yang baik serta lebih lencongan ke kanan.

Analisis tersebut dapat menilai makmal perubatan yang mana berada di tahap pelaksanaan setiap elemen, pengukuran dan penunjuk SPKKP yang berkesan. Ia juga dapat membezakan pencapaian SPKKP yang baik berbanding dengan yang kurang baik di antara makmal perubatan dalam melaksanakan SPKKP.

Jadual 2 Persentil pengukuran skor pengukuran SPKKP diantara makmal perubatan yang mempunyai SAMM MS ISO 15189 dengan makmal yang tidak mempunyai persijilan SAMM.

Pengukuran elemen SPKKP	Persentil								
	10	20	30	40	50	60	70	80	90
Polisi KKP									
Tiada (n=81)	3.3	14.6	23.3	40.0	60.0	80.0	83.3	90.0	96.6
SAMM (n=31)	34.0	50.0	50.0	53.3	90.0	94.0	96.6	96.6	99.9
Pengorganisasian									
Tiada (n=81)	11.1	23.3	30.5	35.5	50.8	62.7	85.0	98.3	100.0
SAMM (n=31)	27.1	59.3	62.0	70.8	81.3	81.3	89.8	91.5	98.9
Perancangan dan perlaksanaan									
Tiada (n=81)	13.7	29.3	44.1	47.9	58.6	68.9	81.7	94.1	98.2
SAMM (n=31)	17.2	28.9	60.3	65.5	77.5	81.3	82.7	93.1	94.8
Penilaian									
Tiada (n=81)	8.0	16.1	23.5	35.1	41.9	64.5	83.8	99.3	100.0
SAMM (n=31)	14.1	48.3	76.1	83.2	91.9	93.5	97.4	100.0	100.0
Tindakan untuk peningkatan									
Tiada (n=81)	00.0	00.0	00.0	27.5	50.0	81.2	100.0	100.0	100.0
SAMM (n=31)	13.7	81.2	91.2	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Min peratusan skor keseluruhan elemen KKP									
Tiada (n=81)		12.4	24.4	32.8	37.8	45.3	68.5	83.5	95.1
SAMM (n=31)	21.3	46.2	73.4	78.4	82.2	82.4	90.6	96.0	97.4

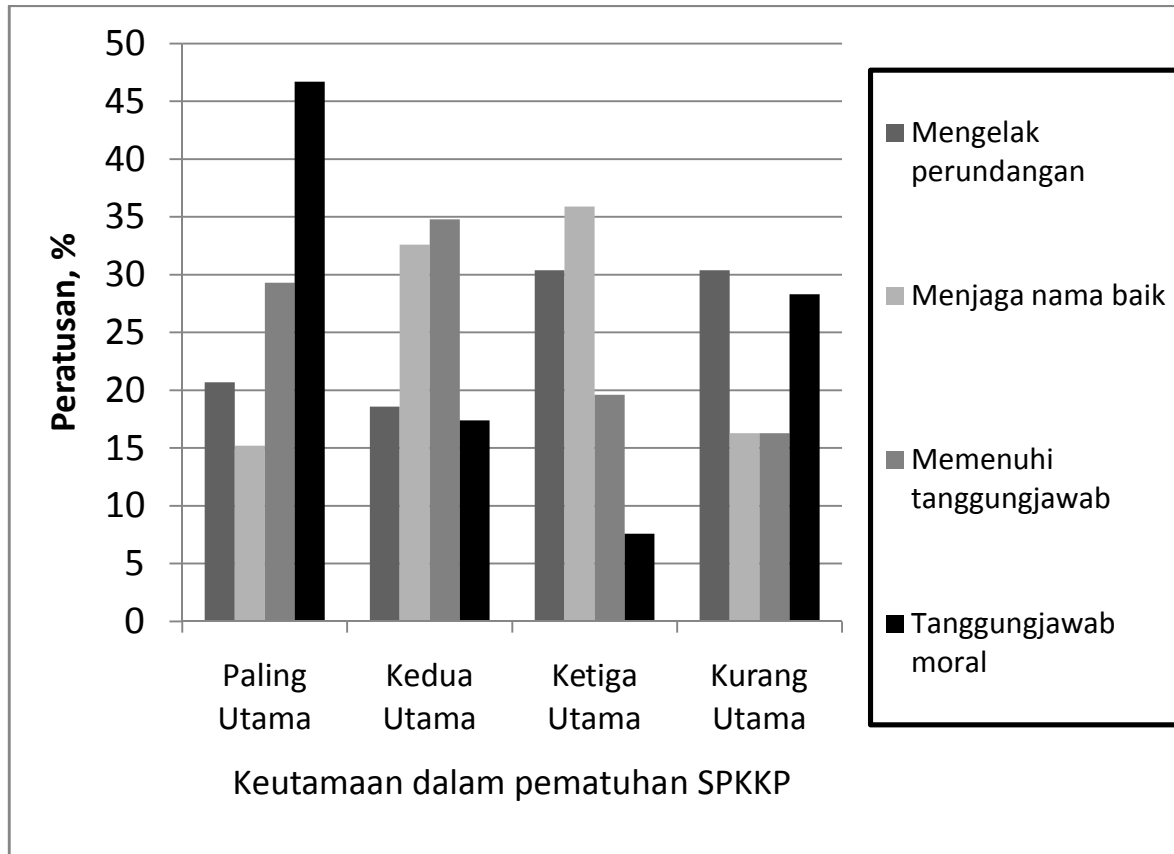

Rajah 1 Taburan serakan persentil peratusan pengukuran skor keseluruhan makmal perubatan yang mempunyai SAMM MS ISO 15189 (A) berbanding dengan makmal yang tidak mempunyai SAMM (B).

Perlaksanaan SPKKP: Faktor Pendorong dan Penghalang

Rajah 2 menunjukkan, faktor pendorong yang paling utama bagi perlaksanaan SPKKP adalah tanggungjawab moral iaitu 46.7%, diikuti dengan memenuhi kehendak pelanggan (29.3%), mengelakan perundangan (20.7%) dan menjaga nama baik organisasi (15.2%).

Turutan faktor pendorong sebab kedua utama dalam perlaksanaan SPKKP adalah memenuhi kehendak pelanggan iaitu 34.8%, diikuti dengan menjaga nama baik organisasi (32.6%), mengelak perundangan (18.6%) dan tanggungjawab moral iaitu 17.4%.

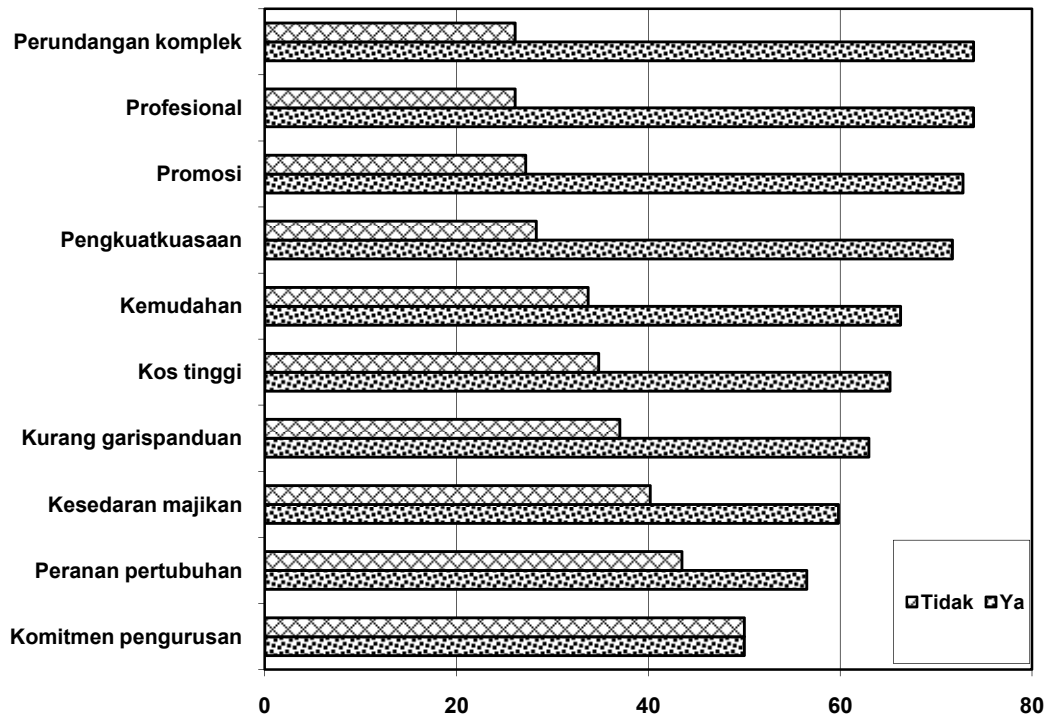

Rajah 2 Keutamaan terhadap pematuhan SPKKP di makmal perubatan.

Rajah 3, menunjukkan aspek faktor-faktor yang menjadi penghalang kepada pematuhan pelaksanaan SPKKP, di makmal perubatan. Majoriti responden bersetuju iaitu 73.9%, berbanding dengan 26.1% responden yang tidak bersetuju, bahawa faktor penghalang yang utama di dalam melaksanakan KKP di makmal adalah perundangan berkaitan KKP yang kompleks dan sukar untuk difahami yang menyebabkan mereka kurang mematuhi pelaksanaan SPKKP di makmal mereka.

Sebanyak 73.9% daripada responden bersetuju berbanding dengan 26.1% yang tidak

bersetuju bahawa kurangnya pakar profesional dalam KKP di organisasi mereka menyebabkan SPKKP kurang dipatuhi di makmal perubatan. Ini diikuti dengan faktor kurangnya promosi dalam aspek KKP (72.8% berbanding 27.2%), kurangnya penguatkuasaan oleh pihak yang dipertanggungjawab (71.7% berbanding 28.3%) dan kurang kemudahan latihan KKP (66.3% berbanding 33.7%) yang merupakan faktor penghalang di dalam pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan.

Rajah 3 Faktor penghalang terhadap pematuhan SPKKP di kalangan pihak yang dipertanggungjawab ke atas pelaksanaan KKP di organisasi.

Terdapat lima faktor penghalang utama mengikut peratusan bersetuju terhadap pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan di kalangan pihak pengurusan makmal perubatan iaitu kos operasi yang tinggi (65.2%), diikuti dengan kurangnya garis panduan SPKKP (63%), kurangnya kesedaran majikan (59.8%), kurangnya peranan pertubuhan yang berkaitan (56.5%) dan kurangnya komitmen majikan (50%) terhadap SPKKP tersebut.

PERBINCANGAN

Tahap pematuhan pelaksanaan terhadap garis panduan SPKKP

Di dalam pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan, terdapat pelbagai faktor yang mempengaruhi keberkesannya. Terdapat banyak kekangan dan faktor halangan yang menyebabkan pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan kurang dilaksanakan dengan berkesan. Terdapat beberapa persoalan yang belum diketahui berkenaan faktor-faktor tersebut. Antaranya adalah pengintegrasian sistem pengurusan kualiti seperti ISO 9000 ke dalam pengurusan makmal perubatan sebagai memenuhi kehendak pengurusan yang berkualiti. Terdapat juga sistem pengurusan yang diintegrasikan bagi mendapatkan pengiktirafan sesuatu pengujian perubatan

seperti SAMM MS ISO 15189 bagi pengujian perubatan. Penggunaan sistem pengurusan dan akreditasi tersebut dapat mempengaruhi keberkesanan sama ada meningkatkan atau pun sebaliknya terhadap pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan. Terdapat juga beberapa faktor lain yang mempengaruhi keberkesanan pelaksanaan SPKKP seperti faktor sektor perkhidmatan sama ada di sektor swasta atau awam dan tempoh masa beroperasi yang turut memainkan peranan yang penting bagi menentukan keberkesanan terhadap pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan.

Dari segi sektor perkhidmatan, perbandingan skor pengukuran penunjuk SPKKP yang dijalankan ke atas makmal perubatan, mendapati terdapat perbezaan yang signifikan terhadap peratusan skor pengukuran penunjuk SPKKP bagi sektor awam (59.46 ± 29.3) berbanding sektor swasta (60.85 ± 35.5). Ini menunjukkan bahawa makmal perubatan di sektor swasta lebih perihatin untuk melaksanakan SPKKP berbanding dengan sektor awam.

Berdasarkan pemerhatian semasa tinjauan dijalankan, kebanyakan makmal perubatan di sektor swasta adalah terdiri dari makmal yang mempunyai saiz yang kecil dan mempunyai bilangan jenis pengujian yang

ditawarkan adalah terhad berbanding dengan makmal perubatan di sektor awam. Pengoperasian di makmal swasta juga mencerminkan perkhidmatan yang berdasarkan kepada prinsip perkhidmatan berunsurkan perniagaan. Dengan itu terdapat keperluan bagi pengurusan makmal di sektor swasta di dalam mengimbangi diantara keuntungan dan perkhidmatan yang diberikan. Tambahan pula jumlah pekerja yang kecil di makmal swasta membolehkan pelaksanaan SPKKP dijalankan dengan lebih berkesan.

Sebaliknya, di makmal perubatan di sektor awam kebanyakannya merupakan makmal yang bersaiz besar dan lengkap dengan peralatan pengujian makmal. Kebanyakan makmal perubatan tersebut merupakan entiti sokongan kepada perkhidmatan keseluruhan hospital yang dinaunginya. Di samping itu, bilangan pekerja yang ramai di dalam sesebuah makmal perubatan mewujudkan suasana yang lebih mencabar di dalam menguruskan pelaksanaan SPKKP berbanding dengan makmal perubatan di sektor swasta yang bersaiz lebih kecil.

Perbandingan diantara makmal perubatan yang mempunyai persijilan sistem pengurusan kualiti siri ISO 9000 berbanding dengan makmal yang tidak memperolehinya, menunjukkan bahawa tiada perbezaan yang signifikan ($p > 0.05$) dari segi skor peratusan pengukuran penunjuk SPKKP yang diukur. Sistem pengurusan kualiti siri ISO 9000 adalah bersifat umum bagi semua industri iaitu penekanannya lebih kepada dari aspek kualiti di dalam sistem dokumentasinya. Di samping itu, siri ISO 9000, kurang menekankan aspek-aspek KKP di dalam keperluan skim persijilannya. Hasil kajian menunjukkan bahawa keberkesanan pelaksanaan SPKKP tidak dipengaruhi oleh amalan penggunaan ISO 9000 di dalam sistem pengurusan makmal perubatan. Tambahan pula, dengan pelbagai skim akreditasi yang diperkenalkan bagi perkhidmatan kesihatan termasuk makmal perubatan di negara ini seperti MS ISO 15189:2004 dan skim MSQH (*Malaysian Standards Quality of Health*) menyebabkan kepentingan penggunaan siri ISO 9000 di perkhidmatan kesihatan kurang mengalakkan. Keadaan ini mendorong pihak hospital menumpukan kepada meningkatkan mutu perkhidmatan kesihatan di organisasi masing-masing.

Tempoh jangka masa beroperasi juga tidak mempengaruhi tahap pelaksanaan SPKKP di sesebuah makmal perubatan.

Berdasarkan dapatan hasil, tiada perbezaan skor pengukuran penunjuk SPKKP yang signifikan bagi makmal perubatan yang telah beroperasi melebihi 10 tahun berbanding dengan makmal yang beroperasi kurang dari 10 tahun terhadap skor pengukuran penunjuk SPKKP yang dilakukan. Ini menunjukkan walaupun telah lama beroperasi tetapi jika tiada penekanan terhadap amalan pelaksanaan aspek-aspek KKP dalam sistem operasinya, sesebuah makmal perubatan tidak dapat melaksanakan SPKKP dengan berkesan.

Sebaliknya pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan, dipengaruhi oleh skim akreditasi yang diamalkan seperti Skim Akreditasi Makmal Malaysia (SAMM) bagi pengujian perubatan MS ISO 15189. Di kalangan makmal perubatan yang mempunyai persijilan SAMM berbanding dengan yang tidak mempunyainya, menunjukkan terdapat perbezaan skor peratusan pengukuran penunjuk SPKKP yang signifikan. Berdasarkan hasil kajian jelas menunjukkan bahawa makmal perubatan yang memperoleh SAMM MS ISO 15189 dapat meningkatkan tahap pelaksanaan terhadap elemen-elemen SPKKP. Ini kerana untuk mendapat persijilan SAMM MS ISO 15189⁷, pihak makmal perlu memenuhi keperluan aspek KKP seperti yang dikehendaki di dalam klausa 5.2 MS ISO 15189 iaitu penempatan dan keadaan persekitaran. Berdasarkan Jadual 1, menunjukkan 72.6% daripada keseluruhan skor pengukuran terhadap elemen-elemen penunjuk SPKKP yang diukur telah dilaksanakan di kalangan makmal perubatan yang mempunyai SAMM. Sebaliknya hanya 54.8% sahaja daripada keseluruhan elemen-elemen penunjuk SPKKP yang telah dilaksanakan oleh makmal perubatan yang tidak mempunyai SAMM.

Perbezaan ini menunjukkan bahawa penggunaan SAMM atau seumpamanya dapat mempengaruhi tahap pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan. Ini menunjukkan penggunaan SAMM dapat meningkatkan kesedaran pihak pengurusan di makmal perubatan di dalam mengamalkan dan melaksanakan aspek-aspek KKP di organisasi mereka. Persijilan MS ISO 15189 merupakan standard Malaysia yang diakreditasi oleh Jabatan Standard Malaysia (JSM). Di dalam MS ISO 15189 terdapat aspek-aspek KKP yang perlu dipatuhi bagi pihak tertentu yang ingin mendapatkan akreditasi tersebut walaupun ianya tidak menyeluruh.

Keberkesanaan pelaksanaan bagi setiap elemen-elemen SPKKP dapat ditentukan dengan mengetahui corak serakan pencapaian di dalam pengukuran pelaksanaan elemen SPKKP yang telah dilakukan di kalangan makmal perubatan yang dikaji. Dalam menentukan serakan dan variabiliti di dalam pengukuran pelaksanaan penunjuk SPKKP, satu pengukuran persentil dilakukan diantara makmal perubatan yang mempunyai SAMM berbanding dengan makmal yang tidak mempunyai akreditasi tersebut.

Pengukuran persentil dilakukan ke atas peratusan skor penunjuk SPKKP yang didapati dari hasil kajian pematuhan pelaksanaan terhadap SPKKP yang telah dilakukan. Analisis persentil menganalisis diantara persentil ke-10 hingga persentil ke-90 (P_{10} hingga P_{90}). Nilai persentil membahagi kepada 100 bahagian, iaitu $\frac{n}{100}$, maka persentil ke-50 ialah median. Ia dapat menunjukkan bagaimana pertengahan 50% taburan peratusan min skor KKP yang diukur berserakan. Oleh itu analisis persentil ke atas pengukuran indikator KKP akan dapat membandingkan sesuatu nilai serakan yang dikaji dengan nilai yang normal.

Corak analisis persentil dapat menunjukkan pengukuran elemen-elemen SPKKP yang dikaji mempunyai nilai yang tinggi dan taburan serakan yang baik bagi makmal perubatan yang mempunyai SAMM berbanding dengan makmal perubatan tidak mempunyai akreditasi tersebut. Ini menunjukkan bahawa makmal perubatan yang mempunyai SAMM MS ISO 15189 bagi pengujian perubatan dapat meningkatkan pelaksanaan SPKKP berbanding dengan makmal perubatan yang tidak mempunyai akreditasi tersebut.

Faktor Pendorong

Kajian ini yang dijalankan ke atas 112 pihak pengurusan makmal perubatan berdasarkan faktor-faktor pendorong yang menjadi paling utama pengurusan makmal dalam melaksanakan SPKKP di organisasi mereka adalah tanggungjawab moral kepada masyarakat. Ini diikuti faktor memenuhi tanggungjawab, mengelakkan tindakan undang-undang dan menjaga nama baik organisasi. Ini menunjukkan faktor tanggungjawab moral adalah yang paling tidak utama berdasarkan tinjauan yang dijalankan di kalangan mereka yang dipertanggungjawabkan di dalam aspek pelaksanaan KKP di organisasi mereka.

Ini menggambarkan variasi pendapat atau pandangan dari pihak yang bertanggungjawab dalam aspek KKP di makmal perubatan yang berkaitan. Terdapat kemungkinan juga bahawa pandangan mereka ini akan diterjemahkan dalam tindakan melaksanakan elemen-elemen SPKKP di makmal perubatan terbabit. Keperhatian dan keazaman dalam melaksanakan setiap elemen KKP berdasarkan kepada sikap mereka yang dipertanggungjawabkan. Sikap ini berdasarkan kepada pandangan mereka terhadap setiap faktor yang mereka fikir utama dalam tindakan mereka. Keberkesanan dalam pelaksanaan SPKKP bergantung kepada pandangan dan sikap mereka terhadap setiap faktor dorongan tersebut dalam pelaksanaannya.

Ini dapat dikaitkan dengan model menentu kepercayaan yang menerangkan bagaimana strategi komunikasi risiko dapat membina persepsi dan kepercayaan seseorang^{8,9}. Maka, pihak majikan mesti perlu mempromosikan amalan KKP di makmal masing-masing dan menarik minat dan keyakinan pekerja di dalam amalan tersebut. Pihak pengurusan mesti melibatkan pekerja di dalam setiap program KKP kerana pekerja adalah mereka yang paling hampir dengan risiko di tempat kerja. Pengalaman mereka dapat membantu membina satu strategi KKP yang lebih praktikal dan berkesan. Maka, dalam membina strategi yang efektif dalam komunikasi risiko, persepsi risiko kumpulan sasaran perlu dipastikan terlebih dahulu.

Faktor Halangan

Di dalam melaksanakan SPKKP juga mempunyai pelbagai halangan yang boleh mengurangkan keberkesanaan dalam pelaksanaannya. Terdapat juga pelbagai faktor penghalang dan sebab bagi menyokong pandangan dan pendapat mereka di dalam melaksanakan SPKKP di organisasi mereka. Kajian di kalangan 112 individu yang dipertanggungjawab dalam pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan yang menggunakan borang soal selidik di mana mengandungi beberapa faktor halangan di dalam melaksanakan SPKKP di organisasi mereka.

Kajian menunjukkan terdapat lima faktor penghalang yang utama menyebabkan SPKKP kurang dipatuhi di makmal perubatan iaitu perundangan berkaitan KKP yang kompleks dan sukar untuk difahami, diikuti oleh kurangnya pakar profesional dalam KKP di organisasi mereka, kurangnya promosi dalam

aspek KKP, kurangnya penguatkuasaan oleh pihak yang dipertanggungjawab dan kurang kemudahan latihan KKP di organisasi.

Seterusnya, menurut pihak pengurusan makmal perubatan bahawa faktor penghalang di dalam pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan adalah kos operasi yang tinggi dalam melaksanakan SPKKP, kurangnya garis panduan SPKKP, kurangnya kesedaran majikan, kurangnya peranan pertubuhan yang berkaitan dan kurangnya komitmen majikan terhadap SPKKP tersebut.

KESIMPULAN

Keberkesanan sesuatu SPKKP bergantung kepada komitmen oleh pihak pengurusan dan juga pihak yang telah dipertanggungjawabkan di dalam pelaksanaan aspek KKP di organisasi mereka. Pelbagai sebab dan keutamaan bagi pihak pengurusan makmal perubatan di dalam mematuhi setiap elemen di dalam garis panduan SPKKP di organisasi.

Beberapa faktor yang mempengaruhi tahap pematuan pelaksanaan terhadap garis panduan SPKKP di perkhidmatan makmal perubatan. Di antaranya adalah faktor pengiktirafan SAMM MS ISO 15189 yang diperlukan dalam memenuhi aspek KKP yang dikehendaki di dalam klausa 5.2 MS ISO 15189 iaitu penempatan dan keadaan persekitaran. Bagaimana pun, faktor lain yang turut mempengaruhi pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan adalah sektor perkhidmatan. Makmal perubatan di sektor swasta menunjukkan lebih perhatian di dalam melaksanakan SPKKP di organisasi mereka berbanding dengan makmal di sektor awam disebabkan saiznya yang kecil dan berorientasikan perniagaan.

Beberapa sebab mengapa mereka kurang mematuhi pelaksanaan SPKKP di makmal perubatan yang dikaji, majoriti pihak pengurusan menyatakan bahawa perundangan KKP yang kompleks dan sukar untuk difahami, kurangnya promosi, profesional dalam KKP dan kurang penguatkuasaan oleh pihak yang dipertanggungjawab merupakan mengapa

pelaksanaan SPKKP di organisasi mereka kurang dilaksanakan.

RUJUKAN

1. Michael, P. *Introduction to system theory*. (atas talian) www.en.wikipedia.org/wiki/specification (2006).
2. Sheldon, C. & Yokon, M. *Installing environmental management systems: a step by step guide*. London: Earthscan Publications (1999).
3. Thiagarajan, T. & Zairi, M. A review of total quality management in practice: Understanding the fundamentals through examples of best practice applications. *The TQM Magazines*. 9(4): 270-286 (1997).
4. Karling, M. The cases. The use of occupational safety and health management system in the member states of European Union. *European Agency for Safety and Health at Work* (2000).
5. Anuar I, Zahedi F., Kadir A., Mokhtar A. B. *The level of compliance on the national Occupational Safety and Health Management System (OSHMS) guideline among Medical laboratories in Klang Valley*. Jurnal Kesihatan Masyarakat. Jilid 14 Bil 1. K. Lumpur (2008).
6. Rampal, K.G., Maimunah, K., Ng Wei Khiang & Azmi, T. *Guidelines on Malaysian Occupational Safety and Health Management System (MOSHMS)*. K. Lumpur (2001).
7. JSM. *Medical Laboratories-particular requirements for quality and competence-MS ISO 15189*. Skim Akreditasi Makmal Malaysia (SAMM). K. Lumpur (2004).
8. Renn, O. & Levine, D. Credibility and trust in risk communication. (Dlm): Kespersion & Stallen (pnyt.) *Communicating risks to the public*. Dordrecht, the Netherlands: Kluwer Academic Publishers (1991).
9. Renn, O., Bums, W., Kaspersion, J.X., Kaspersion, R.E & Slovic, P. The social implication of risk: Theoretical foundations and empirical application. *Journal of Social Science Issues*. 48. hlm. 137-6 (1992).